

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО АНАЛІЗУ ІЗ ВРАХУВАННЯМ АКТУАРНОГО АСПЕКТУ

***Анотація.** Проаналізовано основні організаційні аспекти здійснення поточної та перспективної оцінки змін рівня результативності діяльності суб'єкта господарювання. Запропоновано алгоритм оперативного аналізу, в основу якого покладена попереджувальна аналітична оцінка негативних змін прибутковості бізнесу на основі кумулятивних карт. Удосконалено організацію перспективного аналізу на базі розробки проєктованого Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), в основу побудови якого покладено нетрадиційні методи багатомірного прогнозування та актуарну звітність.*

Ключові слова: оперативний аналіз, перспективний аналіз, ефективність, актуарна звітність

Manachinska Yu.

ORGANIZATION OF PERSPECTIVE AND OPERATIVE ANALYSIS IN THE ACTUARIAL ASPECT

***Summary.** The basic organizational aspects of realization of current and perspective estimation of changes of level of effectiveness of activity of subject of menage are analysed. The algorithm of operative analysis is offered in basis of which the preventive analytical estimation of negative changes of business profitability is fixed on the basis of cumulative maps. Organization of perspective analysis is improved on the base of development of the designed Report on financial results (The report on a gross income) the untraditional methods of multi-dimensional prognostication are fixed in basis of construction of which and actuarial accounting.*

Keywords: operative analysis, perspective analysis, efficiency, actuarial accounting

1. Вступ

У рамках аналітичного забезпечення управління ефективністю основної діяльності підприємства, перспективний та оперативний аналіз доцільно розглядати з урахуванням методологічної та організаційної складової водночас, що знаходяться у прямо пропорційній залежності між собою. Методологічна компонента виступає першоосновою створення інформаційного підґрунтя змін, задля прийняття релевантних управлінських рішень на базі системи організаційних аспектів його адекватної реалізації без порушення принципу емерджентності.

Під організацією аналізу, на базі врахування підходу Г. І. Купалової, слід розуміти «систему заходів із забезпечення ефективності, організованості, планомірності, обдуманого упорядкування дослідження об'єкта, а також дотримання внутрішньої дисципліни [1].

Метою даної статті обрано дослідження нових послідовних та системних підходів до організації оперативного та перспективного аналізу із врахуванням актуарного аспекту, що забезпечить підвищення ефективності здійснення аналітичних алгоритмів та слугувати основою інформаційного забезпечення майбутньої оцінки приросту економічної вартості бізнесу суб'єкта господарювання.

Сучасний вітчизняний вчений Є. В. Мних вважає, що головним в організації аналізу діяльності підприємств є його проєктування, яке полягає у послідовній регламентації: цілей і під цілей аналізу,

функцій і завдань; процедурно-організаційної побудови; результатів процесу аналізу, виду і форми вихідних аналітичних документів – періодичності та строків подання; засобів та методик розв'язання задач і виконання процедур; відповідальності за безперервність процесу аналізу; взаємодії у процесі аналізу керівників різних рівнів [2].

2. Аналіз основних літературних джерел

Принципи, проблеми та напрямки вдосконалення організації та методики перспективного і оперативного аналізу ефективності бізнес-процесів знайшли своє відображення в роботах таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як М. І. Баканова [4], О. Н. Волкова [5], Т. А. Єрина [6], В. В. Ковальова [5], Г. І. Купалова [1], І. Д. Лазаришина [7], Є. В. Мниха [3; 4], К. І. Редченка [8], В. А. Чернова [7], Н. В. Шаланова [9; 10], А. Д. Шеремета [11], А. В. Яновський [12] та інших. Проте на сьогодні відсутні єдині підходи до трактування організаційних аспектів здійснення перспективного та оперативного аналізу із врахуванням галузевої специфіки підприємств задля реалізації цілей управління їх прибутковістю.

Вагомий науковий доробок щодо розкриття особливостей методичного інструментарію та організації проведення аналітичної оцінки діяльності підприємств присутній у працях польської дослідниці Т. А. Єриної [6]. Зокрема, у своїх роботах, науковець детально розкриває аспекти організації

управлінського аналізу на підприємствах як основи для забезпечення більш чіткого керування ресурсами та витратами суб'єкта господарювання, з орієнтацією на кінцеві фінансові результати, з метою забезпечення менеджерів всіх ланок необхідною та своєчасною інформацією на базі застосування системи прогресивних методів.

У дослідженнях В. А. Чернова [9] знайшли узгалянення численні ґрунтовні напрацювання щодо: прогностичного аналізу фінансових результатів основної діяльності; специфіки організації та методики аналізу операцій з клієнтами в умовах надання знижок з ціллю досягнення бажаного рівня прибутковості; методологічних аспектів аналізу ефективності використання площ; практичної складової обчислення економічного ефекту від додаткової виручки за рахунок залучення додаткових постійних клієнтів.

У працях А. В. Яновського [12] сформульовано принципи перспективного аналізу діяльності підприємств та вимоги до його результатів; запропоновано оригінальна концепція та авторська модель перспективного аналізу прибутковості бізнесу; розроблена методика перспективного аналізу на основі фінансової звітності та певних показників діяльності бізнесу; розроблена блок-схема реалізації перспективного аналізу на практиці.

Варто зазначити, що згідно підходів зарубіжних вчених у практичній діяльності сучасних підприємств найбільш розробленим є методичний інструментарій поточного (ретроспективного) аналізу за важливими звітними періодами.

Фахівець сфери аналітичних досліджень А. Д. Шеремет [11] розглядає поточний аналіз, як ретроспективний аналіз результатів здійснення основної діяльності на базі офіційної звітності та системного облікового забезпечення. Тобто, у відповідності до вищезазначеного, головною ціллю такого різновиду аналізу, виступає об'єктивна оцінка результатів діяльності, комплексне виявлення невикористаних резервів, мобілізація їх для підвищення рівня прибутковості бізнесу в майбутніх періодах, досягнення повноцінної відповідності матеріального та морального стимулювання за результатами праці та якості роботи суб'єкта господарювання в цілому.

Г. І. Купалова [1] характеризує оперативний аналіз як різновид аналізу поточної діяльності підприємства, в рамках якого відбувається контроль цієї діяльності. Науковець звертає увагу на повсякденності його здійснення та простоті методичного інструментарію, наголошуючи на оперативності проведення.

На думку Є. В. Мниха, оперативний (поточний) аналіз полягає у забезпеченні управління своєчасною дієвою інформацією про зміну економічної ситуації, причини цієї зміни, відхилення від регламентованих параметрів з метою своєчасного вироблення рішень, спрямованих на попередження та усунення негативних змін і ефективно маневрування ресурсами та капіталом. Так, в умовах постійної зміни ринкової кон'юнктури у сферу досліджень оперативного аналізу потрапляють постійна оцінка

економічного середовища, для того, щоб використати найсприятливіші умови бізнесу, вигідно маневрувати виробничо-фінансовими ресурсами [2, с. 53].

М. І. Баканов [4] трактує оперативний аналіз як один з різновидів економічного аналізу, що спрямований на вирішення задач, пов'язаних з оперативним управлінням господарською системою. Згідно підходу науковця, першочерговою задачею оперативного аналізу виступає постійний контроль раціональності функціонування господарських систем, за виконанням планових завдань, процесами виробництва та реалізації, а також своєчасне виявлення та використання поточних внутрішньогосподарських резервів задля забезпечення виконання та перевиконання бізнес-плану.

3. Теоретичний коментар

Метою здійснення оперативного аналізу рентабельності реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) є одержання достовірної та оперативної інформації про рівень ефективності діяльності та оцінка впливу на фінансові результати з метою попередження прояву негативних тенденцій заздалегідь. Це сприятиме: зменшенню втрат від простою; обґрунтуванню необхідного рівня рентабельності; визначенню обсягу реалізації, із врахуванням асортиментної необхідної для досягнення еталонного рівня прибутковості підприємства в цілому.

Т. П. Назаренко [14] вважає, що дієвість аналізу прибутковості діяльності досягається за рахунок вибору форми організації здійснення аналізу та визначення відповідного структурного підрозділу. Тому, в залежності від організаційної структури, виокремлюють такі форми здійснення аналізу як централізована та децентралізована. Відповідно, на великих підприємствах готельного господарства, створюються спеціальний аналітичний відділ, в якому акумулюється весь спектр функцій системного економічного аналізу, окрім того, він є ключовим механізмом аналітичного забезпечення системи управління потенціалом прибутковості із врахуванням специфіки бізнесу.

Задля створення сприятливої першооснови комплексної оцінки рівня прибутковості суб'єкта господарювання на базі показників фінансових результатів та рівня рентабельності, із врахуванням підходу Т. П. Назаренко [14] на рис. 1 наведено послідовність проведення оперативного аналізу результативності діяльності суб'єкта господарювання.

Оперативний аналіз, на відміну від поточного, наближений в часі до моменту здійснення господарських операцій підприємством. Це обумовлене тим, що він базується на інформаційних потоках в системі первинного обліку та даних спостережень за безпосереднім ходом процесу основної діяльності.

Всі ці обставини створюють сприятливу основу для виявлення недоліків функціонування з ціллю досягнення бажаного рівня прибутковості бізнесу із своєчасним прийняттям обґрунтованих дієвих управлінських рішень щодо уникнення та попередження негативних змін.

Т. Д. Косова, П. М. Сухарев, Л. О. Ващенко до складу інформаційного забезпечення аналізу включають інформацію, яка необхідна для управління економічними процесами, та яка міститься в базах даних інформаційних систем; а також створення інформаційних умов функціонування систем, отримання, збереження, накопичення, передавання, обробки інформації, формування банків даних [13, с. 51].

Важливою складовою організації аналізу виступає інформаційне забезпечення його здійснення, без зайвого обтяження надмірною деталізацією в інформаційних потоках, задля прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Особливо ефективні результати оперативного аналізу прибутковості основної діяльності суб'єкта господарювання, якщо він здійснюється у поєднанні із врахуванням специфіки структури реалізації та

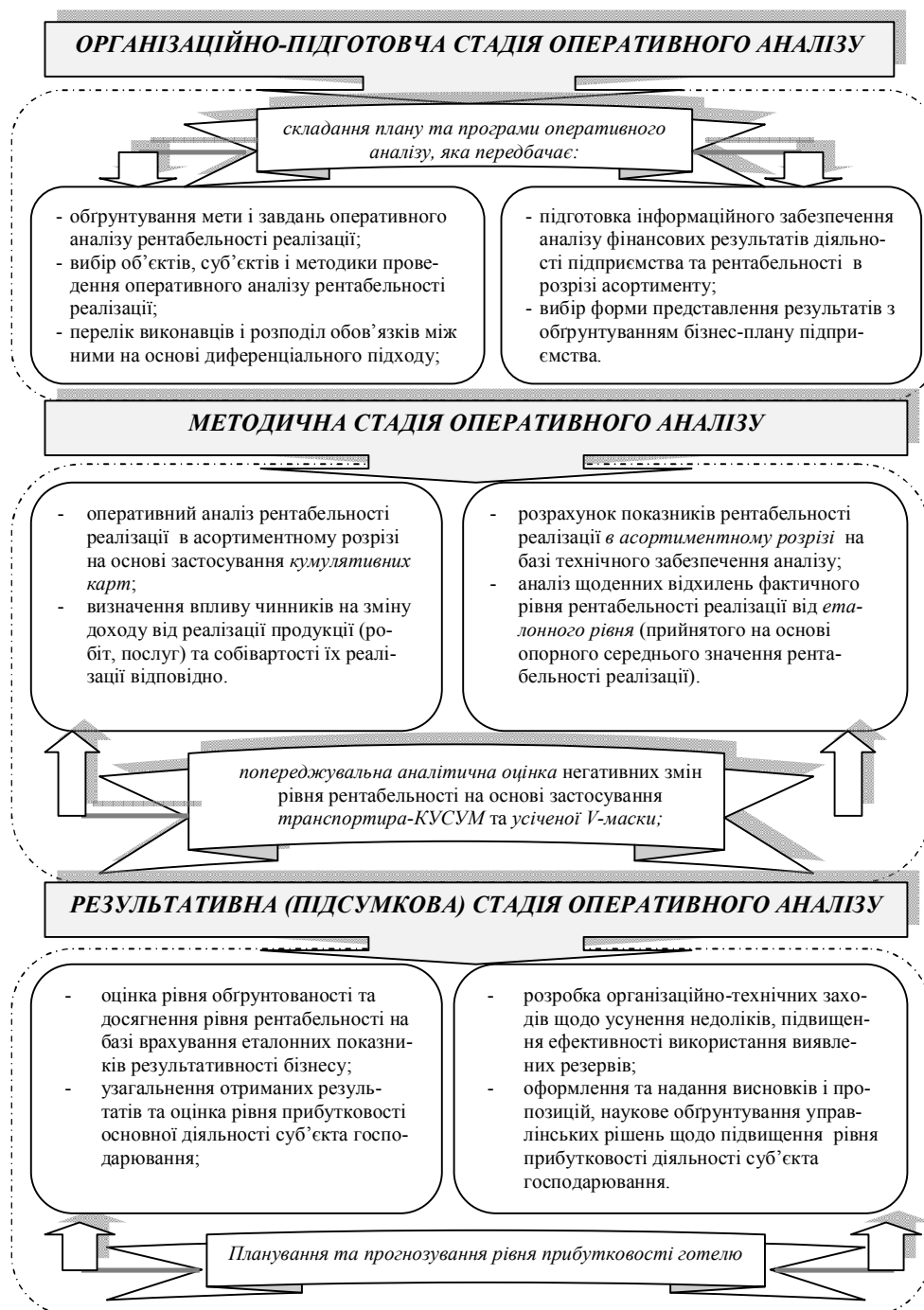

Рис. 1. Процедура здійснення оперативної попереджувальної оцінки негативних змін рівня рентабельності готельних послуг [14]

складу додаткових і допоміжних структурних підрозділів.

Тобто оперативний аналіз ефективності процесу реалізації продукції (робіт, послуг) представляє собою систему щоденного вивчення виконання планових завдань щодо досягнення бажаного рівня результативності в розрізі асортименту задля дієвого прийняття обґрунтованих управлінських рішень та досягнення бажаного рівня прибутку в цілому.

А. Д. Шеремет [11] звертає увагу на першочергові моменти здійснення оперативного економічного аналізу прибутковості діяльності, що з огляду на специфіку діяльності підприємств, повинні охоплювати: оцінку відхилень фінансових результатів та рівня рентабельності реалізації від бізнес-плану за основними якісним та кількісним показникам діяльності, як по підприємству в цілому так і по його структурних підрозділах: за добу, тиждень, місяць, квартал; аналіз ступеня впливу різних чинників на відхилення від плану за цими показниками; встановлення причин дії відповідних факторів, виявлення винуватців; швидку розробку та провадження заходів, спрямованих на усунення їх негативного впливу на базі врахування сучасного досвіду аналітичних оцінок змін.

Оперативний аналіз ефективності діяльності суб'єкта господарювання доцільно здійснювати за наступними групами показників: обсяг реалізації в асортиментному розрізі; склад операційних витрат; динаміка та структура собівартості реалізації; рівень прибутку та рентабельності реалізації. Аналіз показників здійснюється у відповідних підсистемах. Зокрема, в підсистемі оперативного управління передбачено вирішення задач оперативного обліку та аналізу процесу реалізації в асортиментному розрізі та по підприємству в цілому. Оцінка ділової активності аналізується в підсистемі управління збутом; використання персоналу – в підсистемі управління кадровим потенціалом підприємством. Відповідно саме об'єктивні результати оперативного аналізу ефективності діяльності підприємств щодо досягнення бажаного рівня результативності бізнес-процесів, слугують основою для здійснення перспективного аналізу.

4. Ймовірна архітектура перспективної оцінки змін ефективності господарювання

О. В. Яновський, трактує перспективний аналіз, як область економічного аналізу, що відноситься до оцінки передбачуваних результатів економічної діяльності в майбутньому. Відповідно, ціль перспективного аналізу вчений характеризує як забезпечення зворотнього зв'язку із системою управління. Згідно підходу зарубіжного науковця, вагомим інструментом перспективного аналізу, тобто засобом практичної реалізації вимог повноти та системності в перспективному аналізі виступає ймовірнісна прогнозна модель прибутковості бізнесу. Побудова ймовірнісної моделі майбутньої діяльності суб'єкта господарювання виступає принципом перспективного аналізу, що дозволяє найбільш ефективно на практиці врахувати вимоги мінімізації ризику невідповідності, повноти і системного аналізу. Необхідність побудови ймовірнісної моделі розвитку бізнесу обумовлюється присутністю принципу сутєвості та рекурентності в перспективному аналізі [12].

Укрупнена блок-схема організації перспективного аналізу прибутковості суб'єкта господарювання, із врахуванням підходу зарубіжного вченого О. В. Яновського [12], представлена, на рис. 2.

Г. І. Купалова [1] зазначає, що перспективний аналіз виходить із потреб планування чи прогнозування господарських операцій у майбутньому, оскільки проводиться ще до здійснення вказаних операцій.

Є. В. Мних вважає, що перспективний аналіз – це насамперед процес визначення важливих ситуацій зовнішнього і внутрішнього середовища, які можуть впливати на досягнення підприємством перспективних цілей. Його заключний етап зводиться до формування стратегічних індикативних планів (планові сегментації), тобто виявлення стратегічних напрямів виробничо-господарської діяльності, головних засобів реалізації стратегії (рушійних сил), визначення стратегічних господарських центрів, на які покладено завдання детальної реалізації стратегії [3, с. 49].

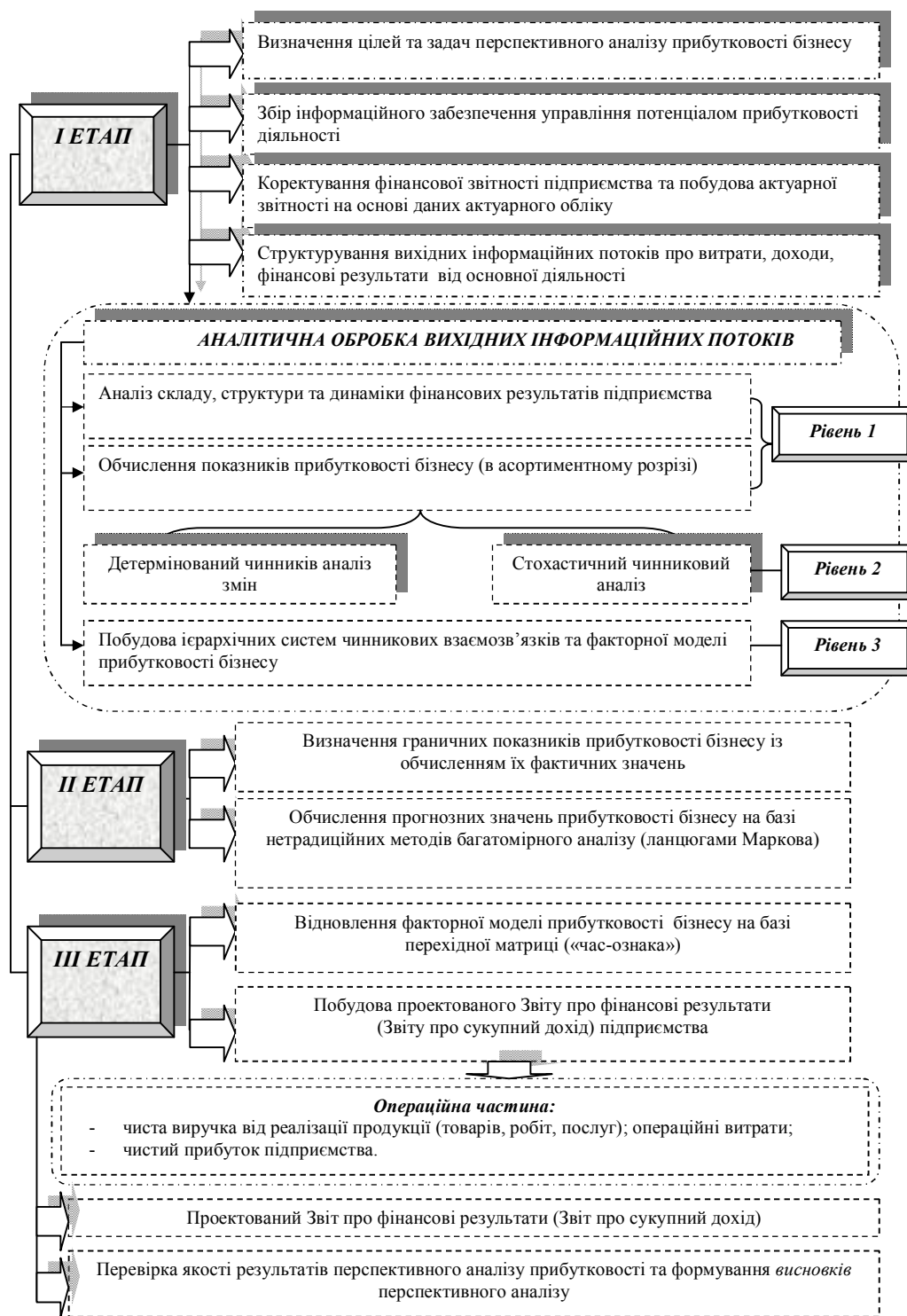

Рис. 2. Організація перспективного аналізу прибутковості діяльності [12]

Як наглядно ілюструє рис. 2, перспективний аналіз розпочинається з визначення його задач та інформаційного підґрунтя, тобто масиву даних, які необхідно проаналізувати для вирішення поставленої задачі, центральне місце в якому згідно підходу займає фінансова звітність.

О. В. Яновський [12] вважає, що фінансова звітність в якості інформаційного базису для перспективного аналізу повинна подаватися не за конкретний період, а в міжчасовому форматі, тобто у двовимірному масиві даних, що складається із стандартних звітів за ряд послідовних періодів

(незалежно від того, чи відносяться ці періоди до минулого чи до майбутнього).

Під час реалізації першого етапу перспективного аналізу, а саме на стадії аналітичної обробки вихідних інформаційних потоків, відбувається одночасне врахування детермінованих та стохастичних аспектів змін рівня результативності бізнес-процесів. Тобто аналітична обробка, що здійснюється в рамках першого етапу перспективного аналізу, охоплює три послідовні рівні, на кожному з яких виконується певний перелік процедур.

Вітчизняні науковці Т. Д. Косова, П. М. Сухарев, Л. О. Ващенко [92] зазначають, що детермінований підхід спрямований на вивчення прямих зв'язків, натомість коли залежність між результативними і факторними показниками функціональна, стохастичний аналіз спрямований на вивчення непрямих залежностей між параметрами аналітичної оцінки.

Результатом першого рівня виступає перелік показників, що характеризують ефективність діяльності готелю, результатом другого – визначення взаємозв'язку між цими показниками, результатом третього формування факторної моделі прибутковості готельного бізнесу [230].

На другому етапі, який виступає основним (центральною) етапом аналітичних робіт, оскільки на ньому здійснюється обчислення прогнозних значень прибутковості готельного господарства (з розширенням горизонту прогнозування до кількох часових кроків) на базі застосування нетрадиційного методу багатомірного прогнозування ланцюгами Маркова.

Третій етап включає методологічні аспекти побудови факторної моделі прибутковості бізнесу на базі перехідної матриці («час-ознака») та проєктованого Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) на довготривалу перспективу. На заключній стадії даного етапу здійснюється узагальнення та систематизація отриманих результатів, формування висновків та наукове обґрунтування управлінських рішень, що спрямовані на підвищення рівня ефективності функціонування підприємств.

5. Висновки

За результатами проведеного дослідження, слід зазначити, що саме у розглянутому форматі оперативна та перспективна інформація буде корисною, як для менеджерів вищих ланок управління суб'єктом господарювання, так і зовнішніх користувачів. Тому, доцільно для модернізації системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами готельного господарства застосовувати актуарну фінансову звітність, тобто прогнозу звітність, що дає чітке уявлення про майбутні грошові потоки та тенденції приросту вартості бізнесу на перспективу.

Запропонована для запровадження А. І. Шигаєвим, В. Б. Івашкевичем [15] концепція актуарного обліку та побудована на її основі актуарна фінансова звітність удосконалила обліково-аналітичне забезпечення системи управління потенціалом прибутковості суб'єкта господарювання у відповідності до вимог сучасної економіки. Згідно підходу науковців, підготовка актуарної фінансової звітності, що базується на розмежуванні фінансової та операційної діяльності та містить показники балансового рівняння актуарного обліку, відіграє досить важливу роль у діяльності суб'єкта господарювання. Така звітність дозволяє розрахувати економічну вартість суб'єкта господарювання, здійснити аналіз фінансових результатів діяльності з позиції його

власників, визначити та в подальшому контролювати рушійні чинники прибутковості бізнесу, прогнозувати потребу у фінансуванні господарської діяльності, а також підвищити якість управління грошовими потоками.

СПИСОК ВИКОРСИТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу : навч. посібн. / Г. І. Купалова. – К. : Знання, 2008. – 639 с.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручн. / Є. В. Мних. – К. : Знання, 2011. – 630 с. – (Вища освіта XXI століття)
3. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 412 с.
4. Баканов М. І. Економічний аналіз: торгівля, громадське харчування, туристичний бізнес: [навч. посібник для вузів] / М. І. Баканов, В. А. Чернов. – М. : ЮНПІ-ДАНА, 2003. – 686 с.
5. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: учебник / В. В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М.: ООО “ТК Велби”, 2002. – 424 с.
6. Ерина Т. А. Управленческий анализ в отрасли: [(Учебный курс) учебно-методический комплекс] / Т. А. Ерина. – М., МИЭМП, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://e-college.ru/books/index>.
7. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика / І. Д. Лазаришина. – монографія. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
8. Редченко К. І. Стратегічний аналіз у бізнесі / К. І. Редченко : навч. посіб. / К. І. Редченко. – [2-ге вид.] – Львів: “Новий світ-2000”, “Альтаір-2002”, 2003, – 272 с.
9. Шаланов Н. В. Системный анализ : учеб. пособ. / Н. В. Шаланов. – Новосибирск : НГИ, 2006. – 250с.
10. Шаланов Н. В. Математическая экономика : учеб. пособ./ Н. В. Шаланов. – Новосибирск : НГИ, 2005. – 259 с.
11. Шеремет А. Д. Аудиторская деятельность и анализ эффективности бизнеса / А. Д. Шеремет // Аудиторские ведомости. – 2007. – №5. – С. 46-53.
12. Яновский А. В. Методика перспективного анализа деятельности предприятия / А. В. Яновский // Аудит и финансовый анализ. – 2007. – № 4. – С. 195-214.
13. Косова Т. Д. Організація і методика економічного аналізу : навч. посібн./ [Т. Д. Косова, П. М. Сухарев, Л. О. Ващенко та ін.]. – К. : ЦУЛ, 2012. – 528 с.
14. Назаренко Т. П. Значення контрольно-аналітичних процедур в процесі управління витратами підприємства: організаційний аспект / Т. П. Назаренко // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №4(62). – С. 152-155.
15. Шигаев А. И. Актуарный учет и использование его данных для управления / А. И. Шигаев ; [под ред. д-ра экон. наук, проф. В. Б. Ивашкевича]. – М. : Магистр : ИНФРА-М, 2011. – 224 с.